

מדינת ישראל
משרד החינוך, התרבות והספורט
מינהל פדגוגי
האגף לחינוך מיוחד

החינוך הלשוני בחנוך מיוחד, מדריך ליישום ת"ל במסגרות ח"מ

הישג 3
קריאת טקסטים
מסוגים שונים
למטרות שונות

הישג 1
האזנה ודיבור
פיתוח
כשירות תקשורתית

הישג 4
ידע לשוני
פיתוח
כשירות לשונית

הישג 2
כתיבת טקסטים
מסוגים שונים
למטרות שונות

הזדמנויות למידה המקדמות את השתלבות בקהילה ובנכסיה התרבותיים !

פירוט תוכן העניינים

בשל ריבוי המידע, חלקנו את החוברת ל-3 חלקים (3 חוברות נפרדות)

חלק ראשון: מבוא

1. רציונאל- על חשיבות החינוך הלשוני לתלמידים בחינוך המיוחד, מעמ' 3
2. אנו מאמינים- הנחות יסוד, מעמ' 5
3. על מערכת חינוך מבוססת סטנדרטים- משמעות הסטנדרטים והשפעת ת"ל מבוססת סטנדרטים על התרבות הפדגוגית במסגרות החינוך המיוחד: תכנון לימודים והערכה חינוכית מבוססי סטנדרטים, מעמ' 7
4. על תכנית הפעולה לגיבוש מערך סטנדרטים מותאמים למסגרות ח"מ, הרציונאל לשינויים במבנה ולתוספות, מעמ' 25.

חלק שני: מערך ההישגים הנדרשים – 4 סטנדרטים של תוכן

- מערך ההישגים הנדרשים בחינוך לשוני במסגרות ח"מ:
 1. כשירות תקשורתית - האזנה ודיבור
 2. כתיבת טקסטים מסוגים שונים למטרות ולנמענים שונים.
 3. קריאת טקסטים מסוגים שונים ולמטרות שונות.
 4. כשירות לשונית- ידע ומיומנויות לשוניות.
- כל הישג מפורט לתחומי משנה, ציוני דרך, סטנדרטים של ביצוע, הזדמנויות למידה ותהליכי הערכה. בפתח לכל הישג, פרסנו מידע תיאורטי אודות התחום והצגנו השלכות עקרוניות לגבי פרקטיקות הוראה.

חלק שלישי: נספחים והרחבות

1. נספח 1. על תכנון לימודים, כולל דוגמאות ברמות התכנון השונות.
2. נספח 2. על מערך תמיכות ייחודיות לתלמידים עם צרכים מיוחדים
3. נספח 3. על גישות ושיטות להוראת קריאה
4. נספח 4. מילון מושגים בחינוך לשוני.
5. נספח 5. מאמרים והמלצות למקורות קריאה

חלק ראשון: מבוא

רציונאל

1. על חשיבות החינוך הלשוני לתלמידים בחינוך המיוחד

החינוך הלשוני, מהווה נדבך מרכזי ב"תכנית הליבה", אשר אומצה ע"י האגף לחינוך מיוחד, מתוך תפיסה המודעת לכך, שהחינוך הלשוני מחוייב לפתח ולהעמיק את הכישורים האנושיים הבסיסיים והייחודיים ביותר, החיוניים ליצירת קשר ותקשורת באמצעות מערכות השפה הדבורה והכתובה. הנחות היסוד המזינות את ת"ל בחינוך הלשוני, נגזרות מעקרון השוויון ברוח החינוך ההומניסטי, ודוגלות בזכותו של כל תלמיד לרכוש ולפתח כלים, כישורים ומיומנויות, אשר יסייעו לו להתנהל בעולם ובאיכות חיים מירבית, בבחינת "מותר האדם מן הבהמה בכושרו לתקשר ולדבר במילים".

החינוך הלשוני חופן בחובו מטרות לטיפוח כישורי שפה ואוריינות, כגון: כישורים ליצירת קשר מילולי משמעותי בעל-פה ו/או בכתב, יצירת אינטראקציות חברתיות, נגישות למידע ולידע, שותפות והנאה מנכסי שפה ותרבות. על כן, מהווה גרעין משמעותי בתכנית "הליבה", ומסד לתכנון ולפיתוח תכניות חינוכיות, בכל מסגרת חינוכית באשר היא.

תלמידים הלומדים במסגרות חינוך מיוחד, הסובלים מנכויות התפתחותיות ומלקויות למידה מגוונות, מתקשים לרכוש באופן ספונטני את מיומנויות השפה, על כל היבטיה, או על חלקם בלבד. לעתים, הפגיעה באה לידי ביטוי בקושי ב"קליטת" מידע, לעתים בתהליך עיבוד המידע, לעתים ביכולת הביטוי וההמללה, וביכולות הקריאה והכתיבה. לקויות ונכויות התפתחותיות רבות, מאופיינות בקשיים מתמשכים ברכישת מיומנויות שפה דבורה ובהתפתחות נחותה של כשירות לשונית ותקשורתית. כתוצאה מכך, תהליך רכישת מיומנויות השפה הכתובה והדבורה נחבל ומעוכב. לפיכך, ניתן לראות כי רבים מתלמידינו אינם מאופיינים כקוראים וכותבים יעילים. חשיפתם ל"ספר" היא מצומצמת, שפתם דלה, עולם התכנים והמושגים שלהם מצומצם, הם חווים קושי ביכולתם לנהל שיח דבור וביכולתם להביע מחשבות ורגשות.

הנחת היסוד היא כי האדם מבנה ידע באמצעות התנסות באינטראקציות חברתיות משמעותיות, בנסיבות תקשורתיות שונות, תוך חשיפה ממוקדת בהתמודדות עם משימות וטקסטים – שהם נכסי התרבות האוריינית. על-מנת להשתלב בחברה הרחבה, ולא רק בסביבתו המוכרת של ביתו, נדרש התלמיד להתמודד עם המידע המציף את העולם ועם הגירויים המרובים של המאה העשרים ואחת. בית הספר המיוחד הינו המסגרת החינוכית, המחוייבת לספק לכל תלמיד את ההזדמנויות והתמיכות המיטביות, להכשיר את תלמידיו, גם את אלה הסובלים מנכויות ולקויות התפתחותיות מורכבות, להשתלב בעולם המודרני. לכן, מחוייבות מסגרות החינוך המיוחד,

לחשוף את תלמידיהן לנכסי השפה, הספרות והתרבות האוריינית, לטפח כשירות לשונית ותקשורתית, ללמד קרוא וכתוב, ולהעשיר את סכימות הידע של תלמידיהן. במהלך חמש השנים האחרונות, נחשפים הצוותים החינוכיים במסגרות החינוך המיוחד, לתכניות לימודים מבוססות סטנדרטים בחינוך הלשוני. יחד עם זאת, הם נדרשים לבנות תהליכי הוראה, הזדמנויות למידה ודרכי הערכה המותאמים לאוכלוסיה המיוחדת של תלמידיהם.

הסוגיות הכרוכות בתהליכי הוראת מרכיבי החינוך הלשוני, בהתייחס לייחודיות של אוכלוסיות עם לקויות ונכויות התפתחותיות מורכבות, אתגרו את הוועדה הארצית לחינוך לשוני ואת הצוותים החינוכיים הפועלים בשדה החינוכי. מיעוט במחקר, בספרות מקצועית ובמדריכים למורים בתחום החינוך הלשוני בח"מ, ובעיקר הידע המקצועי המועט והבלתי מגובש, עוררו את הצורך לפתח תהליכים של התנסות ב"מחקרי שדה". הידע שהופק גובש והופץ חזרה לשדה, באמצעות מסמכי הוועדה ובאמצעות "קבוצת הדיון": חינוך לשוני מבוסס סטנדרטים, באתר הוירטואלי של האגף לחינוך מיוחד : WWW.EDUCATION.GOV.IL/spicial.

חוברת זו, הינה פרי של עבודת צוות כלל ארצי, והנה חלק ממערך משאבים, שפיתח האגף לחינוך מיוחד בשיתוף מפקחי ח"מ במחוזות השונים, להעצמת הצוותים החינוכיים, הפועלים במסגרות החינוך המיוחד, להטמעת ת"ל בחינוך לשוני, במסגרות השונות. חוברת זו, יחד עם מערך הדרכה והשתלמויות מחוזיות וארציות, נועדה לסייע לצוותים החינוכיים במאמץ להטמעת התכנית בתרבות הארגונית – חינוכית של המסגרת החינוכית.

בית הספר אינו מחוץ לחיים, הוא החיים עצמם (דיואי)

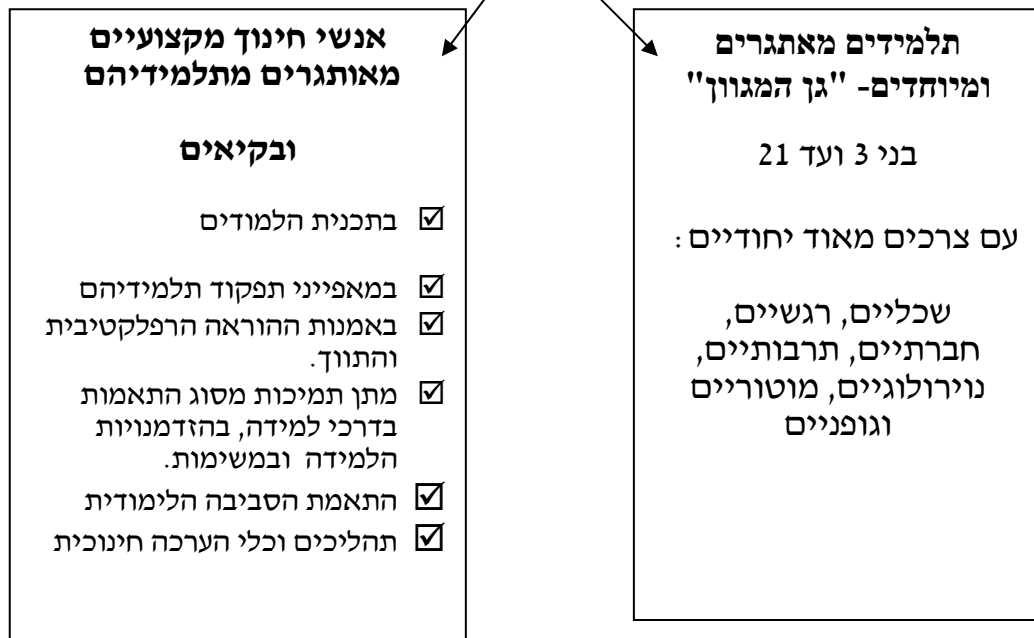
2. אנו מאמינים - הנחות יסוד

החזון החינוכי: כל תלמיד שותף ומשתתף בנכסי התרבות של החברה והקהילה בה הוא חי, נהנה, תורם ונתרם.

מדיניות האגף

יישום והטמעה של ת"ל סטנדרטית בחינוך לשוני (נורמליזציה כמו כולם)
במסגרות חינוך מיוחד, על רצף הגילאים 3 עד 21 (ייחודיות ואיכות חיים)

מה מיוחד בחינוך מיוחד?

NO CHILD LEFT BEHIND

אף תלמיד לא נשאר מאחור

"תלמיד הוא נר תמיד שיש להציתו, והמורה הוא האבוקה" (הרב לאו)

אנו מאמינים בחשיבות החינוך הלשוני לתלמידים במסגרות חינוך מיוחדות

- זכותם הטבעית של התלמידים בחינוך המיוחד ליהנות מנכסי שפה ותרבות- ככל האדם!
- השתלבותם של תלמידי החינוך המיוחד בחברה כרוכה בהשתתפותם המלאה בנכסי השפה והתרבות האוריינית של החברה בה הם חיים.
- שילובם של תלמידים שוני צרכים בקונטקסט החברתי, כרוך במאמץ מכוון לחנכם כצרכנים ושותפים פעילים בנכסי השפה והתרבות האוריינית!
- חובתנו כמחנכים ומטפלים לספק להם את הסביבה החינוכית הפחות מגבילה, המאתגרת והמעשירה את עולמם, ומדרבנת את כישורי השפה והשיח שלהם!
- ניתן ללמד אותם מיומנויות תקשורתיות, שיח ושיג, קריאה וכתובה - אבל אחרת! באמצעות ידע מקצועי ממוקד בשפה ואוריינות. חובתנו הפרופסיונאלית והמוסרית למצוא את הדרכים ולאפשר להם ליהנות מספר, תמונה, טקסט מידעי, תיאטרון, עיתון ומשאר הסוגות בכל עולמות השיח!
- יש לאתגר את תלמידינו - להסתמך על צירי היכולת שלהם ולגרום להם להאמין ביכולותיהם!
- התלמידים בחינוך המיוחד הינם שותפים מלאים ומייצגים את עצמם בבחירת התכנים, האמצעים בדרכי העבודה ובתהליכי ההערכה.
- הפדגוגיה המיוחדת, מתאימה את משימות הלמידה, לתהליכי עיבוד המידע הייחודיים לתלמיד ולפרופיל התפקודי של התלמיד, במיוחד אל תחומי התפקוד החזקים והבריאים. מאפשרת לתלמיד ליהנות ממפגש עם טקסטים מגוונים, המותאמים ליכולת קריאתו. מאתגרת את התלמיד להגיב אליהם באופן ייחודי, באמצעות משימות אוטנטיות, מותאמות לסגנון הלמידה-חשיבה של כל תלמיד, מדורגות ומותאמות לארבעת ממדי ההבנה (הרובד הגלוי, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת והבנה מטה-טקסטואלית).
- המשימות הלימודיות והזדמנויות הלמידה שואפות להיות מאתגרות ומכבדות, המפעילות את התלמיד בטווח ההתפתחות הקרוב לפוטנציאל למידתו (פויירשטיין), תוך הפעלת מגוון האינטליגנציות (גרדנר).
- ההוראה משלבת תהליכי שפה דבורה עם זו הכתובה, בהלימה לפרופיל התלמיד: יכולותיו השפתיות- קליטה והפקה של מידע לשוני מילולי דבור וכתוב.
- ההוראה מאפשרת לתלמידים לרכוש "מיומנויות אורייניות עם דפוס" - פענוח ואיות מלים, באמצעות "תיבות מלים שלמות" המצויות בטקסטים המשמעותיים.
- הסביבה החינוכית מתייחסת לשונות תיפקודית ולרב תרבותיות (רקע חברתי-תרבותי-דתי).
- הצוות החינוכי פועל בשיתוף פעולה מלא ליישום תוכנית הלימודים הכיתתית והאישית ומשתף בכל נושא ועיסוק את התלמיד והוריו.

3. על מערכת חינוך מבוססת סטנדרטים

3.1 מהם סטנדרטים?

קשה לדמיין את העולם המודרני ללא תקנים וסטנדרטים. סביר להניח כי מסגרות החיים היו בלתי צפויות, שריויות במעין תוהו ובוהו ואף מסוכנות (Newton, 1997). הצורך באמות מידה ברורות ובקריטריונים הניתנים להשוואה הפכו לחלק מתחום החינוך. ככל שהתפתחו תהליכי הגלובליזציה, עלתה הדרישה לקביעת סטנדרטים לאיכות התהליך ולמוצרים במערכת החינוך.

חינוך מבוסס סטנדרטים, הוא נושא שתפס תאוצה בשנים האחרונות במערכות חינוך ברחבי העולם. עיקר שילוב הסטנדרטים בחינוך, הוא קביעה מטעם רשויות החינוך המיועדת להנחות את הגורמים במערכת החינוך, לגבי היעדים ההתנהגותיים והאינטלקטואלים שעל התלמידים להשיג בצמתים קבועות. מערכת החינוך אמורה להיות מכוונת למטרות וליעדים מוגדרים ומנוסחים שיושגו בתקופה מוגדרת. בית הספר יכול לבדוק את עצמו ואת דרכי עבודתו, לאור מערכת הסטנדרטים המנחה אותו.

מהם סטנדרטים?

הגדרתו המילולית של המונח סטנדרט הינו "תקן", "רמה", "אמת מידה" מוצע בהגדרה של "תקני", "מקובל". (לקסיקון לועזי-עברי, 2006) הסטנדרטים הם תקנים או אמות מידה, שמטרתם לשפר את המערכות השונות ולקדם את איכות החיים ורמתה. התקנים משמשים בסיס להשוואה בין איכויות שונות, וכן קריטריונים למדידת איכות לפני תהליך שיפורו ולאחר התהליך. הסטנדרטים יכולים לשמש הן כמטרה והן כאמצעי הערכה ומדידה של התקדמות לקראת המטרה הידועה. (פרידמן ופילוסוף, 2001)

מורים מקצועיים שולטים בתחום התוכן ומבינים את מבנה הדעת של התחום אותו הם מלמדים. (זילברשטיין וכץ, 1998) המושג "מבנה דעת", Structure of knowledge, מתאר את הצורות והאופנים שגוף דעת מסוים מאורגן בהם. המבנה מושתת על תופעות ונתונים הניתנים לארגון במסגרת מושגית מסוימת השייכת לתחום. מערכת המושגים מאורגנת במערכת רחבה יותר של עקרונות, ואלה יוצרים את המבנה המיוחד לאותו תחום תוך הבדלתו מתחומים אחרים (קרמר-חיון, 1986). מורה היודע את מבנה תחום הדעת ומכיר את תכנית הלימודים, ייטב להפוך ידע זה לידע תוכני פדגוגי שמשמעותו אינטגרציה בין ידע תחום התוכן לבין פעולות שעושה המורה על מנת להשיג מטרותיו. מורים היודעים ומבינים את תחום התוכן אותו הם מלמדים, יכולים לעזור לתלמידיהם לבנות מפות קוגניטיביות מועילות לייצוג החומר הנלמד ולייצור קשרים בין רעיונות. (חטיבה, 2003 b)

סטנדרטים בחינוך

המונח "סטנדרטים בחינוך", עוסק בסטנדרטים של ניהול, הוראה ולמידה. הסטנדרטים בהוראה מיועדים לעצב הוראה שתקדם את למידת התלמידים. הסטנדרטים מבהירים מה המורים אמורים ללמד ומה התלמידים אמורים ללמוד (פרידמן ופילוסוף, 2001). התלמידים ישיגו רמה גבוהה של למידה רק כאשר מוריהם יהיו מסוגלים להביא אותם לרמה נדרשת של למידה (Noddings, 2001). כמו כן, סטנדרטים אלה מיועדים להעצים את המורים ולהביאם לשימוש ופיתוח ידע מתוחכם ורב כוח על הוראה ולמידה. (Darling-Hammond, 2001).

התפתחות הסטנדרטיזציה בחינוך

בשנים האחרונות התרחשה רפורמה בתחום החינוך בארצות הברית המתמקדת בניסוח סטנדרטים להוראה יעילה. רפורמה זו, התחוללה כתוצאה של דו"ח חמור על ההישגים הנמוכים של החינוך בארה"ב בשם "אומה בסכנה", שהובילה להקמת ארגון לשיפור ההוראה תוך כדי ניסוח סטנדרטים רצויים להוראה. (חטיבה, 2003b). סיבה נוספת שהובילה לפיתוח סטנדרטים להוראה היא הצורך שעלה בהכרת מקצוע ההוראה כפרופסיה. כלומר לצורך הכרת ההוראה כפרופסיה, יש לאמץ מאפיינים ודפוסי התנהגות פרופסיונאליים שיגרמו לשינוי משמעותי במעמד המורים.

במהלך השנים פותחו סוגים שונים של סטנדרטים בחינוך: סטנדרטים של תוכן, ביצוע, הזדמנויות ללמידה וסטנדרטים להערכה. בתחילת שנות ה-2000 החלה מערכת החינוך בישראל להגדיר לעצמה סטנדרטים, כאשר בחינות הבגרות מהוות למעשה את הסטנדרטים לסיום הלימודים בביה"ס העל-יסודי.

תהליך קביעת הסטנדרטים

בתחילה נקבעים **סטנדרטים של תוכן** (סטנדרט וסטנדרט משנה) תפקידם להבהיר מה יש ללמד. לאחר קביעת סטנדרטים של תוכן, מגדירים **סטנדרטים של ביצוע** המתייחסים להגדרות של רמת הביצוע המצופה מן התלמידים ביחס לסטנדרטים של תוכן. הם בודקים עד כמה ובאיזו רמה התלמידים מכירים, מבינים ומיישמים את הסטנדרטים של התוכן. במקביל להוראת התוכן בהתאם לסטנדרטים, מגדירים **סטנדרטים של ערכים חברתיים ואישיים** כאשר מטרתם לשלב תכנים ערכיים במסגרת הוראת מקצועות שונים, כמו שיתוף פעולה, כבוד הדדי ועזרה לזולת, שיכולים לקבל דגש במסגרת השיעורים השונים ובתכנים שונים. על מנת להביא את הסטנדרטים לידי ביצוע קובעים **סטנדרטים של הזדמנויות למידה** המפרטים את העזרים והמשאבים שמערכת החינוך צריכה לספק לבתי הספר, ושבתי הספר צריכים לספק לתלמידיהם כאמצעי להשגת הסטנדרט. בשלב האחרון, מגדירים **סטנדרט של הערכה** שתפקידו להגדיר איך תיעשה ההערכה וכן כיצד יימדדו רמות הידע והבקיאות של התלמיד.

- **סטנדרטים Standards**: משפחה של מונחים המתייחסים להיגדים של ציפיות מן התלמיד וכוללים סטנדרטים של תוכן (Content Standards), סטנדרטים של ביצוע (Performance Standards) ונקודות ציון (Benchmarks).

• **סטנדרטים של תוכן (Content Standards)**

ציפיות כלליות אודות מה התלמידים צריכים לדעת ומה הם צריכים להיות מסוגלים לעשות בנושאים מסוימים וברמות כיתה מסוימות. סטנדרטים של תוכן מגדירים עבור המורים, התלמידים והקהילה, לא רק מה שמצופה מן התלמיד מבחינת כישורים וידע, אלא מה צריך להילמד בתוך בית הספר. דוגמה של סטנדרט בלימודי שפה: "תלמיד כיתה ד' יוכל לאסוף מידע באמצעות השימוש במקורות כמו ראיונות, שאלונים, מחשבים וספריות".

• **סטנדרטים של ביצוע (Performance Standards)**

הגדרות מפורטות וברורות של מה התלמיד צריך לעשות כדי להוכיח יכולת ברמה מסוימת בסטנדרטים של תוכן. לדוגמה, רמת ביצוע של "הישג יוצא דופן" בממד של "תקשורת של רעיונות" מושגת כאשר התלמיד בוחן את הבעיה ממספר נקודות מבט ומספק ראיות סבירות התומכות בכל אחת מהן.

עולה השאלה האם קיים קשר בין קיומם של הסטנדרטים לרמת ההישגים הלימודיים? הסטנדרטים תורמים לצמצום השונות וליצירת אחדות, משמשים כלי לקביעת תכנים לימודיים ומאפשרים בקרה אמינה של המערכת. בהינתן הסטנדרטים, ההוראה עשויה להיות מכוונת וממוקדת: מה כל תלמיד יודע, ומהן הציפיות וקריטריונים להצלחה. (פרידמן ופילוסוף, 2001)

להלן מוצגות מטרות החינוך מבוסס סטנדרטים לפי הגדרת הסטנדרטים של משרד החינוך:

3.2 מערכת חינוך מיוחד מבוססת סטנדרטים

מספר תכניות הלימודיות שנבנו עבור תלמידים בעלי לקויות קשות בארה"ב, עד 1970 היה דל יחסית. בין השנים 1970 ל-1980 החלו להתפתח תכניות לימוד לבתי ספר מיוחדים. תכניות אלה לא היו בזיקה ישירה לתכניות קוריקולאריות רגילות, (Sebba, Byers & Rose, 1993). בדרך כלל, עסקו בפיתוח כישורי חיים, ותחומים התפתחותיים ייחודיים, כגון: התחום המוטורי, הרגשי, החברתי-מיני, הקוגניטיבי והלשוני.

עם החלת "תכניות ההכלה/שילוב" של תלמידים עם לקויות ונכויות התפתחותיות מורכבות, בתוך המערכת הכללית, התחיל השינוי בתכנון ופיתוח תכניות לימודים, וביניהן התכנית האישית (תל"א) בזיקה לקוריקולום הרגיל. בשנת 1988 הוכנס חוק "תיקון חינוכי" אשר טוען כי לכל תלמיד זכות ללמוד על פי תכנית לימודים כללית. יחד עם זאת, הגדרה זו מהווה קושי מכיוון שתלמידים בעלי לקויות חמורות, אינם יכולים ליישם תכנית כללית במלואה, ובעקבות כך נעשתה אדפטציה ולעיתים אף ניסוח מחדש של התוכנית הכללית על מנת להפכה לברת ביצוע עבור תלמידים אלה (Lawson, Waite & Robertson, 2005).

תכנית לימודית בתחום החינוך הלשוני, אשר פותחה לראשונה עבור אוכלוסייה בעלת התפתחות תקינה בשנת 2002 על ידי ועדת הסטנדרטים במשרד החינוך. בספטמבר 2003, התגבשה הוועד הארצית לתכניות לימודים, מטעם האגף לחינוך מיוחד, סביב המטרה, לגבש תכנית אדפטיבית לתכנית של החינוך הרגיל, אשר תותאם לאוכלוסיות בעלות לקויות.

התאמת מערך הסטנדרטים לחינוך המיוחד נעשה בזיקה לתכנית הלימודים המיועדת לבית הספר הרגיל. במחקר שנעשה על ידי Wehmeyer, Lattin, Lapp-Rincker & Agran (2003) נמצא כי תלמידים בעלי פיגור שכלי, אשר היו חשופים לתכניות לימודים ארציות (קוריקולום רגיל) למדו בצורה המותאמת לסטנדרטים המקובלים, יותר מאשר תלמידים, אשר לא נחשפו לתכניות לימוד כלליות. עם זאת, לטענתם של החוקרים, תכנית הלימודים הכללית לא התייחסה באופן נרחב להתמודדות עם בעיות של ילדים עם פיגור שכלי. לכן על פי המלצת החוקרים, התכנית הכללית צריכה לקחת בחשבון את צורכי התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים ולהבנות במקביל לתכנית הלימודים הכללית. התייחסות מיוחדת לאוכלוסייה עם פיגור שכלי, ראו בהמשך.

בחמשת השנים האחרונות, מתנסה האגף לחינוך המיוחד להטמיע ת"ל מבוססת סטנדרטים בחינוך לשוני. חשיבה חדשנית זו, לוותה בדילמות וסוגיות מקצועיות לא פשוטות, הן ברמה הערכית, אשר הציפה מחדש את שאלת החזון החינוכי, העמדות והציפיות מתלמידים עם נכויות ולקויות התפתחותיות מורכבות. הן ברמה הנורמטיבית, נשאלו שאלות לגבי מהם התכנים והנושאים הרלוונטיים לתלמידים אלו. וכן, התעוררו קשיים ברמה הפרקטית-ביצועית, בשל חוסר במחקר אמפירי והנחיות ברורות, לדוגמא, לגבי שיטות מיוחדות להוראת "קורא וכתוב" לתלמידים עם אוטיזם. חסרים בנסיון ובעדויות מחקריות גרמו בסופו של תהליך, ליצירת תשובות באמצעות "מחקרי פעולה" בשדה החינוכי.

ה"קולות" שעלו מן השדה החינוכי הצביעו על כך, כי התחושה הראשונית היא, שסטנדרטיזציה במערכת חינוכית, בה לומדים תלמידים כה ייחודיים, לא תתכן. מאחר ואוכלוסיית התלמידים מאופיינת בלקויות קשות, לא ניתן להעריך תלמידים אלה על פי הסטנדרטים המקובלים במערכת החינוך הכללית. תכנית הלימודים בחינוך לשוני מבוססת סטנדרטים קרמה עור וגידים, לאחר חמש שנות התנסות בשדה החינוכי.

סטנדרטי של תוכן- ההישגים נדרשים בחינוך לשוני:

תחום 1 . כשירות תקשורתית- האזנה ודיבור.

תחום 2. כתיבת טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות.

תחום 3. קריאת טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות.

תחום 4. כשירות לשונית- ידע ומיומנויות לשוניות.

מימד 2:

הערכה חינוכית

מאורגנת ומסודרת
מבוססת סטנדרטים

הערכה מבוססת קריטריון (סטנדרט הביצוע) ולא בהשוואה לנורמות.

מעקב דינמי אחר התקדמותו של כל תלמיד על רצף ציוני הדרך וסטנדרטי הביצוע

בזיקה ישירה למאמצי ההוראה: הערכה רפלקטיבית של אפקטיביות ההוראה, תיעוד מודל ההצלחה של מאמצי ההוראה!

כל תלמיד מתקדם בעצמו
תמיכה והתאמת חינוכית ספקה
למורה/האננת המיוחדת

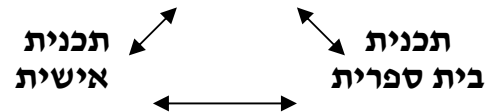
מימד 1:

תכנון לימודים

מאורגן ומסודר
מבוסס סטנדרטים

כל רמות התכנון מכוונות להישגים

ת"ל ארצית

הזדמנויות למידה ייחודיות המכוונות להישגים הנדרשים:

תמיכה מסוג התאמות לסגנון חזק ומועדף.

הנגשת משימות, אמצעים, סביבה

שיטות הוראה מקצועיות, שיטתיות

חשיפה לאורך זמן

כל מורה/אננת יודעת מה צריך לעשות ולתמוך תלמיד/ה?

מימד 1. השפעת ת"ל מבוססת סטנדרטים על תכנון לימודים

מהי תכנית הוראה מבוססת סטנדרטים לחינוך המיוחד?

יעל בכר ועופרה קפלנסקי

"תכנית הוראה לחינוך המיוחד היא תוכנית תקופתית, שנתית או רב שנתית הנגזרת מתוכנית לימודים ארצית (סילבוס)" 1.

תכנית הוראה לחינוך המיוחד עשויה להיגזר מתחומי דעת שונים אף אם אינם כלולים בתוכנית הארצית, בהלימה לשדות התל"א ומתוך ניסיון פדגוגי מצטבר. התכנית מציעה מבחר תכנים, אסטרטגיות ומטרות הוראה **בהתאם להישגים נורמטיביים נדרשים** (סטנדרטים) בכל תחומי התפקוד, בכלל זה החינוך הלשוני, תוך התחשבות ביכולות, בצרכים וברמת התפקוד של אוכלוסייה מסוימת במסגרת החינוכית.

תכנית הוראה (בחינוך לשוני או בתחום דעת) היא **תכנית דיזקטית** להוראה בפועל המהווה שלד ונקודת מוצא להצבת יעדים אופרטיביים ברי מדידה ולפיתוח הזדמנויות למידה ייחודיות (פעילויות, אסטרטגיות למידה, עזרי לימוד וכד') התומכות ברכישת ידע, מיומנויות, התנהגויות, ערכים ורמות ביצוע בהכשרת התלמיד לחיי בגרות.

תכנית הוראה במיטיבה צריכה לשקף: ראייה מערכתית, שיתוף של אנשי צוות שונים, עמדות חינוכיות והשקפות מקצועיות, פריסה שנתית ובסיס להערכה. על התכנית לשקף תשומות המצביעות על היותה לכידה מתועדת וכתובה.

תכנית הוראה מבוססת סטנדרטים מתוכנתת ב- 4 רמות פירוט:

דוגמה	הגדרה	רמות הסטנדרטיזציה
קריאה	<p>קטגוריה מכלילה גבוהה. סטנדרטים/הישגים נדרשים בתחום מוגדר, המגדירים <u>ציפיות כלליות</u>, <u>ברורות ועקביות</u> לגבי מה שהתלמיד צריך לדעת ולהיות מסוגל לעשות והם מיועדים לכל התלמידים.</p> <p>הם מתארים את מה שהמורים צריכים ללמד ומכוונים אותם לצעד הבא, הם צריכים להיות <u>מדידים ומובנים לכולם</u>, כולל התלמידים וההורים.</p> <p>בלשון ההוראה: הגדרת תחומי התכנית</p>	<p>1. סטנדרט תחום התנ"ך/ההישג הנדרש</p>
ידע אלפאבתי	<p>סטנדרטים של תחומי משנה = תת קטגוריה בלשון ההוראה: מטרות כלליות</p>	<p>2. סטנדרט תחום המשנה</p>

<p>ידע על אותיות</p>	<p>פרוק הסטנדרט לרצף התפתחותי</p> <p>ציוני הדרך מגדירים <u>ציפיות ספציפיות ומייצגים פירוט של ההישג הנדרש</u> על רצף הלמידה - כל הישג נדרש מפורט למספר ציוני דרך.</p> <p>ציוני הדרך מאפשרים <u>תכנון לטווח ארוך</u> תוך שמירה על <u>רצף ההוראה</u>, קבלת החלטות באשר למה, <u>מתי וכיצד ללמד</u> על מנת להגיע להישג הנדרש ומעקב אחר התקדמות התלמידים והישגיהם.</p> <p>בלשון ההוראה: מטרות אופרטיביות</p>	<p>3. ציוני דרך</p>
<p>זיהוי אותיות הא"ב בדפוס כולל סופיות, בשם ובצליל.</p>	<p>פרוק מפורט של כל ציון- דרך למונחים התנהגותיים (תאור מדוייק).</p> <p>הגדרת <u>דרגות של שליטה ובקיאיות</u> בתחומי הדעת ובמיומנויות <u>וסוג הביצוע המייצג הצלחה</u>. ניסוח במונחים התנהגותיים ברי הערכה ומדידה, באופן הניתן לשימוש כיעד בתל"א.</p>	<p>4. סטנדרטי בצוע</p>

על כל תכנית הוראה לכלול את הרכיבים הבאים:

1. **שם התוכנית, שם המחברים, תאריך**
 2. **רציונל**: מטרות התכנית, מבנה התכנית, משך זמן, פירוט יחידות ההוראה, יסוד תיאורטי, ביבליוגרפיה.
 3. **מוקדי תוכן ומושגים עיקריים**: מוקדי התוכן שהתכנית מזמנת (יחידות הלימוד) והמושגים העיקריים המודגשים בכל יחידת לימוד.
 4. **פריסת התכנים**: פריסת מוקדי התוכן על פי סדר היררכי, מן הקל אל הכבד או על פי פריסה שנתית- מה מלמדים מתי?
 5. **שילוב והתאמה של ציוני הדרך בארבעה הישגים נדרשים בחינוך הלשוני**:
 1. **הישג 1. כשירות לשונית**- האזנה ודיבור.
 2. **הישג 2. כתיבת טקסטים מסוגים שונים** למטרות ולמענים שונים.
 3. **הישג 3. קריאת טקסטים מסוגם שונים** ולמטרות שונות.
 4. **הישג 4. כשירות לשונית**- ידע ומיומנויות לשוניות.
- בכל תוכנית הוראה ייבחרו **ציוני הדרך** בחינוך הלשוני המתאימים לנושא התוכנית וייקבעו **סטנדרטי הביצוע** (יעדים התנהגותיים ברי ביצוע שיהוו גם בסיס להערכה): מה הילד צריך לדעת ומה הוא צריך לבצע בכל יחידת תוכן.
6. **קביעת סטנדרטי ביצוע (יעדים) בתחומי תיפקוד נוספים**, כגון: כישורי חיים, מוטוריקה, ניהול עצמי, יצירה וכד'.
 7. **הזדמנויות הלמידה - אמצעים ומשאבים המלווים את התכנית (אפרט דידקטי)**: טקסטים מסוגים שונים, תמונות, מקורות מידע, ספרים, אסטרטגיות למידה,

תקשורת תומכת וחליפית, שימוש במחשב, עזרי הוראה, פעילויות מיוחדות, שיעורים/טיפולים פרטניים וכיוב'.

8. **תוצרי למידה**: (ספר אינטראקטיבי, משחק, מצגת, לוח קיר, תערוכה וכ'ד).

9. **אמצעי הערכה**: דרכי הערכה, לוח זמנים להערכה, מדדים להערכה.

ביבליוגרפיה:

1. הגדרות וקריטריונים להכנת תוכניות הוראה לחינוך המיוחד (התשס"ב 2002), משרד החינוך האגף לת"ל.
2. תכנית לימודים בחינוך לשוני- עברית-שפה, ספרות ותרבות לביה"ס היסודי (תשס"ג 2003), משרד החינוך, האגף לת"ל.

הרחבה והעמקה בתחום תכנון לימודים, ראו בחלק שלישי, נספח 1

התועלת בת"ל מבוססת סטנדרטים

תכניות לימודים מבוססות סטנדרטים, מהוות בסיס חיוני לתהליך תכנון ופיתוח תכנית לימודים, בכל מסגרת חינוכית. התוויית המטרות, האמצעים ותהליכי בקרת אפקטיביות מאמצי הוראה, בכל ארגון חינוכי חסון, הינו תהליך המבוסס על מסד של ציפיות והישגים מוגדרים מראש.

ת"ל בחינוך לשוני, מכילה מערך סטנדרטים, הישגים נדרשים, המפורטים לציוני דרך התפתחותיים. הסטנדרטים מהווים לבני יסוד בהיותם מכילים קריטריונים בסיסיים לתהליכי תכנון לימודים והערכה המבוססת על אותם קריטריונים ואמות המידה, הקובעות את איכויות ההוראה ואפקטיביות בית הספר. הסטנדרטים שומרים על הלימה מיטבית, בין איכויות פעולותיו לבין חזונו ומטרותיו. בנוסף, בשל היותם ברורים ושקופים לכל המורים ואנשי הצוות החינוכי-טיפולי, הם מאפשרים לבחון את אפקטיביות מערך התמיכות ומאמצי ההוראה, בזיקה להתקדמות התלמידים ותוצרי ההוראה.

מערכת החינוך המיוחד, שואפת שכל תלמיד יהיה שותף מלא בהוויה הלימודית על אף הפגיעות והשונויות שלו. עד עתה, בהעדר סטנדרטים, נראה כי היתה קיימת נטייה לפעול על בסיס ערכים של "חסד ורחמים", הפעלת אינטואיציות, אהבות אישיות, ידע נרכש וניסיון.

החסר בת"ל סטנדרטית, גרם במקרים רבים גם להנמכת הציפיות מתלמידים עם צרכים חינוכיים-לימודיים מיוחדים, בשל זווית ראייה שהתמקדה ב"חסכים ובלקויות". אנשי הוראה שעובדים שנים רבות במסגרות חינוכיות בהן לומדים תלמידים עם תפקודים מורכבים ביותר,

מתוך ראיית הפרטים של סוג האוכלוסייה עמה עובדים הרבה זמן יש נטייה להזניח את הראייה בעין השלמה- האובייקטיבית של האוכלוסייה כולה.

ת"ל מבוססת סטנדרטים רגילים (נורמליזציה), תומכת בפעילות החינוכית של אנשי ההוראה, הן במימד תכנון ופיתוח תכניות לימודים-הוראה, והן במימד הערכת אפקטיביות מאמצי ההוראה והשפעתם על התקדמות התלמיד.

התכנית מכילה קריטריונים בתחומי התכן השונים (סטנדרטים/הישגים), המפורטים על רצף ציוני הדרך בהתפתחות הכלל אנושית, האוניברסאלית. בזאת, משרתת התכנית היטב את אנשי ההוראה, מסייעת להם לגזור מטרות ויעדים, לבחור באופן מושכל את מערך התמיכות והזדמנויות הלמידה המיטביות לכל תלמיד. כמו-כן, לבצע תהליכי בקרת איכות מאמצי ההוראה והשפעתם על התקדמותו של כל תלמיד.

אין ספק, כי ת"ל מבוססת סטנדרטים, המבוססת על תאוריות ומחקר, מאתגרת את התפתחותם המקצועית של אנשי החינוך. יישומה והטמעתה של ת"ל מבוססת סטנדרטים, דורשת מקצועיות. על המורים בחינוך המיוחד להכיר על בוריה את ת"ל, על עקרונותיה ועל מערך הסטנדרטים המפורטים בה. עליהם להבין את הקטגוריות ואת המושגים המקצועיים. להכיר מודלים תיאורטיים ושלבים התפתחותיים ברכישת שפה וידע לשוני, קריאה וכתובה, כשירות תקשורתית.

השפעת ת"ל מבוססת סטנדרטים על אנשי ההוראה

מחויבותו של הצוות החינוכי, להתאים לתלמיד את הזדמנויות הלמידה המיטביות, להקצות זמן אקטיבי ללמידה, להתאים את המשימות, האמצעים והטקסטים. כך דואג צוות חינוכי מקצועי, לקידום התלמיד על רצף ההישגים הנדרשים בחינוך לשוני.

תכניות לימודים מבוססות סטנדרטים מעניקות שירות טוב לאנשי ההוראה, באשר הן מספקות את התשובות לשאלות של המורים: מה צריך ללמד? את מי? ואיך? . תהליכי ההוראה ממוקדים במטרות מוגדרות - כהישגים, מפורטות ליעדים - ציוני דרך. הם הבסיס לעוצמה פרופסיונאלית. התהליך מעצים את הצוות ויוצר שפה אחידה.

כל מורה יודע מה על התלמיד לדעת ולדעת לבצע:

- מורה שיודע בדיוק מה צריך ללמד-מתכנן את שיעורו בהתאם.
- הוא מודד את הצלחותיו = השפעת מאמצי ההוראה ומערך ההתאמות החינוכיות על התקדמות כל תלמיד מתלמידיו.
- מקצועיות- גרעין הקיום המקצועי של המורים בחינוך המיוחד והמפתח להוראה אפקטיבית ולהתקדמותו של כל תלמיד. כוחם של המורים בחינוך המיוחד, מבוסס על התאמת תכניות הלימודים למאפייני התפקוד החזקים והחלשים של כל תלמיד.

- Accountability: חובת הדיווח, שקיפות הנתונים, אחריותיות להישגי התלמידים ושיתוף כל השותפים בתהליך בכל מצב בכל רגע.
- תהליכי הערכה חינוכית המשולבת בתהליכי הוראה רפלקטיבית בשיתוף התלמיד - הם " לב ליבו" של החינוך המבוסס סטנדרטים.
- תהליכי הערכה החינוכית, אינם מתייגים את התלמיד ולקותו, אלא, מדגישים את הקשר בין מאמצי ההוראה להתקדמותו. תהליך הערכה משתקף בתל"א בתיק התלמיד ובתלקיט פורטפוליו.

כל מורה בחינוך המיוחד ידאג לכך שכל תלמיד:

- ייהנה מאינטראקציות חברתיות-תרבותיות.
- יונגשו עבורו מיטב מקורות המידע העומדים לשירותו של כל אדם אורייני במאה העשרים ואחת.
- ייבנו עבורו סביבות חינוכיות, מאתגרות ומסקרנות, מקדמות חשיפה לנכסי השפה והתרבות, של בני גילו האחרים.
- יתפתח על רצף ציוני הדרך בכשירות לשונית ותקשורתית, יפתח כישורים של האזנה והבנת נשמע במקביל לתהליכי קריאה והבנת הנקרא.
- כל תלמיד יהיה בקיא באופנויות תגובה למידע בכתב, בתת"ח ובע"פ.
- כל תלמיד ייחשף לטקסט ולספר ויגיב אליהם ברמות שונות של התנהגות האדם: רגשית, חברתית, תקשורתית, קוגניטיבית ומוטורית-גופנית.
- התלמידים ישתתפו בקהילות לומדים, ישוחחו, יתלבטו, יפתרו בעיות, יחשבו וירגישו, ויותר מכל ייהנו מעיסוק משמעותי בעולם הספר.
- כל תלמיד יתקדם על רצף ציוני הדרך בחינוך הלשוני.
- כל תלמיד יעשיר את "ארגז הכלים" שלו, במיומנויות ואסטרטגיות למידה אוטונומית.
- כל התלמידים יאותגרו במאמץ קוגניטיבי-רגשי-חברתי ותרבותי!
- כל תלמיד יפתח מודעות עצמית ל"סכימות הידע" שבאמתחתו ולמוקדי הכוח ולמוקדים לחיזוק המאפיינים אותו!
- כל התלמידים יתבקשו להשתתף בעולמות השיח - כציר מרכזי בסביבה הלימודית: להקשיב, ליזום שיחה, להגיב, לדבר, "לקחת תור", ליצור קשר-עין, לדבר במשפט שלם, להתמקד ברעיון שלם, להביע דעה, לתת דוגמה, לספר חוויה ועוד.. תוך העשרת אוצר המלים שישרת אותם בחשיבה ובהבעה רגשית.
- כל מורה ייתן לתלמידו הזדמנות להביע רגשות, לגעת, לחלוק עם הזולת, להתחבר עם ה"עצמי" וה"אחר" וישלב למידה אקדמית עם למידה רגשית-חברתית.

ללומך להט - אהמא ... ללומך עליהם!

מימד 2 . השפעת ת"ל מבוססת סטנדרטים על תהליכי הערכה חינוכית,

עדנה עמר

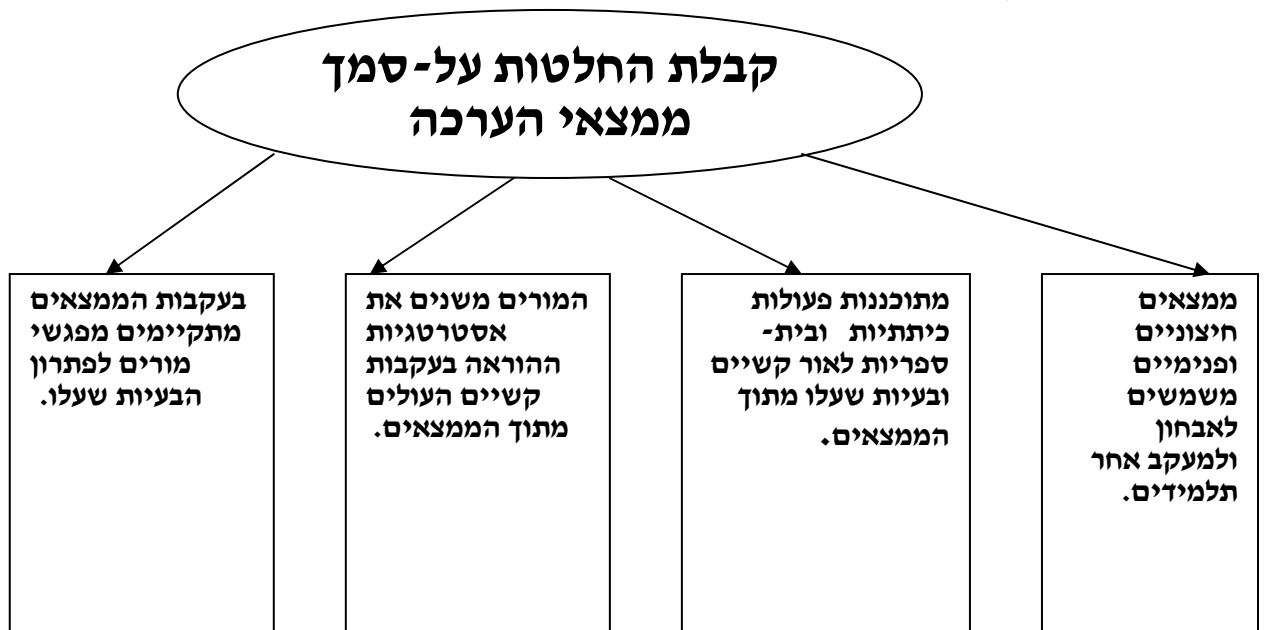
1. הערכה לשם למידה (הל"ל):

- הערכה איננה אבחון. אלא תהליך חינוכי מתמשך ושיטתי, המהווה הזדמנות עבור התלמידים והמורים להגדיר באופן ברור ומדויק את מטרות הלמידה, לנטר שינויים בהבנתם של התלמידים ולמצוא אסטרטגיות וציוני דרך לקידום התלמידים לקראת מטרות אלה.
- הערכה הינה תהליך חינוכי, המשרת את תהליך תכנון ההוראה. השימוש בכלי מדידה והערכה חינוכיים, מעצים את מקצועיותם של המורים, למקד ביעילות את מאמציהם, ולבחור עבור התלמיד את מערך התמיכות והזדמנויות הלמידה, המתאים ביותר עבורו. תהליך ההערכה חינוכית, משולב בתהליכי ההוראה, ואיננו חד פעמי (אבחון). המורים עושים שימוש מאוד מגוון בכלי הערכה, כמותיים ואיכותיים כגון: משוב רפלקטיבי, תצפית, ראיון, תיווך, מבחנים ושימוש בכלים פורמאליים מתוקננים לצד, שימוש בכלים בלתי פורמאליים.
- הערכה חינוכית איננה פעולה נפרדת מההוראה בבחינת: "קודם אני מלמד ואחר-כך מעריך כדי לראות האם קלטו". זהו תהליך מתמשך של התבוננות מקרוב בעבודתם של התלמידים המוביל הן מבחינת תכנון ההוראה והן מבחינת הנחיית התלמידים לשיפור למידתם והבנתם.
- ההערכה מהווה במידה מסוימת ערוץ תקשורת בין מורים לתלמידיהם. היא מספקת למורה ולתלמיד כאחד אפשרות לחשוף את דרך חשיבתם זה בפני זה. באמצעות תגובה על המשימה, המורה מספק לתלמידים משוב על התקדמותם ועל הצעדים לחיזוק הלמידה ולשיפור העבודה.

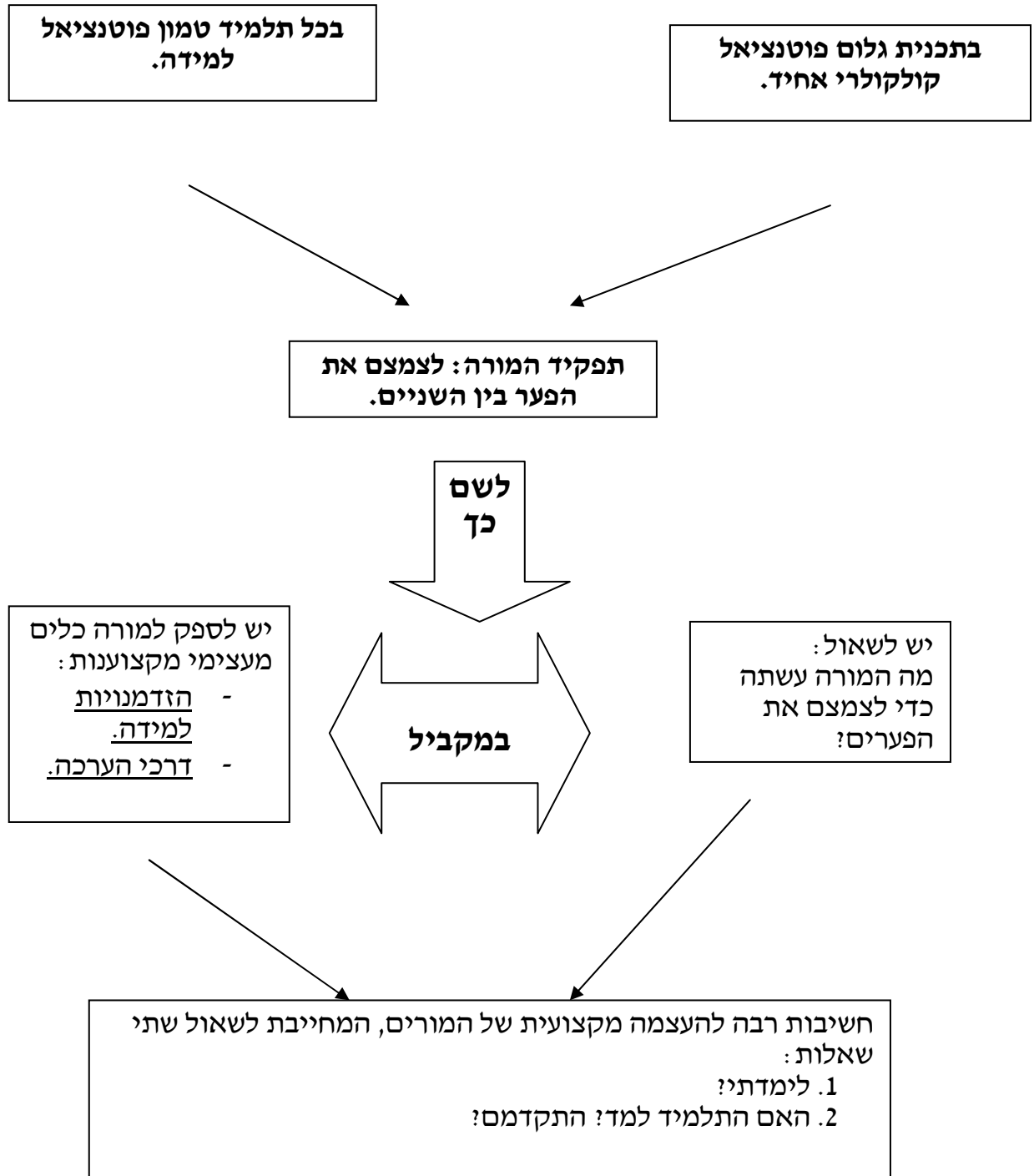
1. חקירת הנתונים

2. קבלת החלטות

הערכה חינוכית – בזיקה לת"ל בחינוך לשוני

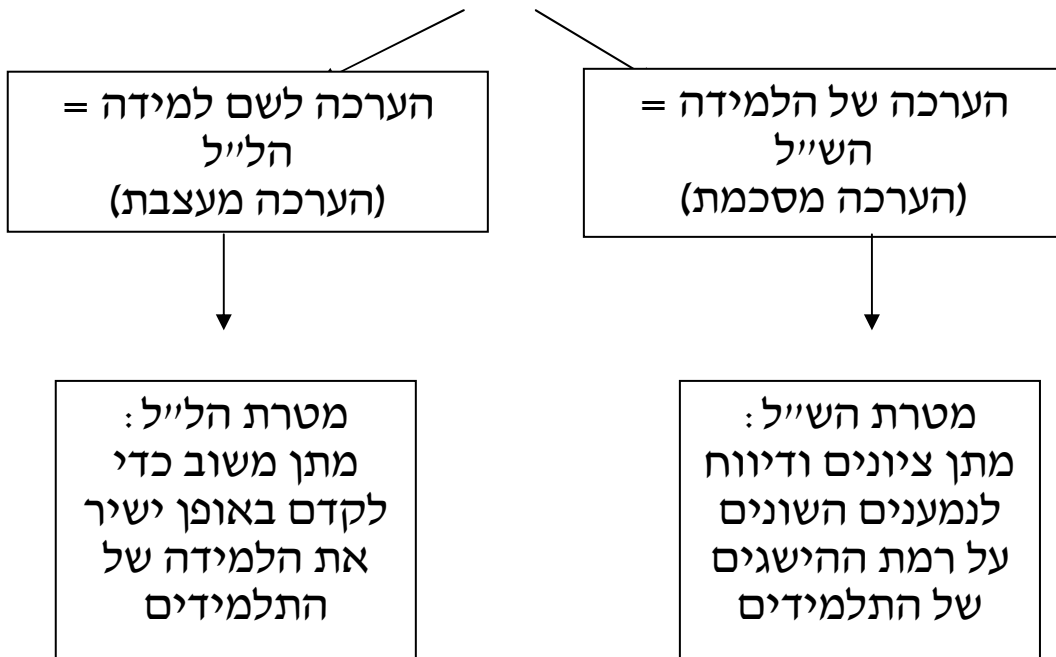

הפקת תועלת מהערכה חינוכית בכתה

1. הערכה חינוכית דינמית, המשולבת בתהליכי הוראה, נותנת לכל אנשי הצוות החינוכי, מפת מצב אוטנטית.

2. קידום הישגי תלמידים וצמצום פערים מחייב קבלת החלטות מבוססת נתונים הנשענת על הערכת רמת הביצועים והתפקוד של כל תלמיד בכתה, על רצף ההישגים בת"ל.

מורים עושים שימוש בהערכה כחלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה והלמידה

הערכה היא תהליך חינוכי, בו מתנהל מהלך של חיפוש מתמשך של "האמת", באמצעות תעוד מתמשך. ובהמשכו, פירוש הנתונים והראיות, לטובת התלמידים ומוריהם. זאת על מנת לדעת את המצב בלמידה, לאן יש להתקדם, ואיך להתקדם, כדי להגיע למצב טוב יותר (Assesment Reform Group, 2000a).

שלושה שלבים

1. קביעת יעדים שאת מידת השגתם מבקשים להעריך.
2. עיצוב מטלות וקביעת קריטריונים ונקודות קבע שלפיהם יוערך הביצוע.
3. הערכת הביצוע והפקת משוב בונה, המבהיר את נקודות החוזק ואת הדרכים לטפחן וכן את הנקודות הטעונות חיזוק וכיצד לאפשר לחזקן.

קווי יסוד לתכנון ויישום של הל"ל בכיתה

הל"ל, בסיס לתכנון תהליכי הוראה-למידה

תכנון השיעור ע"י המורה צריך לספק הזדמנויות להשגת מידע על התקדמות התלמידים לכיוון מטרת הלמידה ולהשתמש במידע זה.

הל"ל מתבצעת בשיתוף התלמידים.

- שיתוף התלמידים מבוצע בכל שלבי ההערכה:
- בירור מטרת ההערכה.
 - דיון לגבי שיטות ההערכה ומה הן מלמדות.
 - חיבור המחוננים לפיהם יוערך הביצוע.
 - קביעת סוג הראיות שישמשו להערכה והערכת הביצוע של התלמידים.

על מנת שיתרחש שינוי בהבנה ותתקיים למידה אפקטיבית, על התלמידים תחילה להבין את היעד שעליהם להשיג ולהכיר את הדרכים לביצועו המושלם:

- להיות שותפים בקביעת המטרות ובהגדרת הקריטריונים להערכת התקדמות.
- להעריך נכונה את הפער בין ביצועיהם לבין הסטנדרט.
- לפעול לצמצום הפער.

הל"ל – זכותו של כל תלמיד לדעת לאן? ואיך?

הערכה בכיתה מספקת לתלמיד סוג של משוב "מאיר", בו יוכלו לעשות שימוש כדי להשתפר. תכליתה של הל"ל – הפקת משוב בונה:

- מורים צריכים להצביע על נקודות החוזק של התלמידים ולייעץ להם כיצד לפתחן.
- מורים צריכים להיות בהירים בתיאור נקודות החולשה ובדרכים לטיפול בהן.
- לספק לתלמידים הזדמנויות להשתפר תוך כדי עבודתם.

הל"ל – גיוס מוטיבציה ונחישות עצמית ללמידה

- הל"ל מטפחת מוטיבציה תוך שימת דגש על התקדמות והישג יותר מעל כישלון.
- הל"ל מתמקדת בשיפור ביצוע משימה ובכך תורמת לעניין רב ולהשקעת מאמץ ולא מתייחסת להשוואת ציונים ועידוד ציונים גבוהים יותר.

הל"ל- על רצף ההישגים של כלל התלמידים.

הל"ל צריכה לשקף ערכים, עמדות והרגלים המשפיעים במידה ניכרת על הצלחת ביצועים ולא להתמקד בבדיקת מידת הידע של התלמיד.

הל"ל משנה את משמעותה של הערכה

תפיסת ההערכה כהזדמנות ללמידה ולשיפור ולא רק כאירוע שופט בעזרת מערכת של תגמולים וענישה.

לסיכום: אל תחששו מחינוך מבוסס סטנדרטים!

- הסטנדרטים משמשים כ"מצפן" - המסמן את הרף הגבוה ביותר אליו שואף הארגון להגיע ובאמצעותם בקיאים כל השותפים בארגון – לאן צריך להתאמץ ולהגיע וכן איך עליהם לפעול בהתמדה על מנת לשדרג ולפתח ללא ליאות, את מערך השירותים והתמיכות שהארגון מספק לתלמידים.
- הסטנדרטים מקדמים "תרבות ארגונית מבוססת הצלחות" - התוצרים הנדרשים מפורטים ושקופים וכל נושא תפקיד יודע מראש מה התוצאות הנדרשות ממנו. הסטנדרטים מבהירים את הקריטריונים להערכת איכות פעולות הארגון ומסמנים לשותפים בארגון עד כמה הם קרובים/רחוקים מן ההישגים הנדרשים.
- הסטנדרטים מארגנים את "בינת הארגון", הכוללת ידע וניסיון מקצועי-ארגוני ייחודי, השומרת על התנהלותו המשמעותית בהקשר הציבורי ובמערכת החינוך ומאפשרים לארגון לחסן את עצמו בנקודות חולשתו ולהעצים את חוסנו הארגוני:
 - מאפשרים לארגון להתארגן בזיקה לאמות מידה ברורות ושקופות לכל.
 - מאפשרים לארגון לנקוט בפעולות מסודרות להשגת מטרותיו.
 - משביחים את איכות חיי הארגון והשותפים בו.
 - מקדמים את אחריותיות כל השותפים בארגון למעשיהם (accountability)
- מערך הסטנדרטים מסייע לארגון החינוכי, להצהיר באופן מקצועי וניתן למדידה, על מחויבותו ואחריותו לתלמידיו, באופן שקוף וברור לכל השותפים: הורי התלמידים, הפיקוח, הרשות המקומית, והציבור כולו. ארגון חינוכי חסון אשר יעדיו מנוסחים באופן מקצועי וידועים לכל שותפיו, ממוקד בתהליכי בקרת איכות פעילותו ותוצריו, מתוך אחריותיות ושקיפות בנתונים.
- הסטנדרטים מגדירים את הייחודיות המקצועית של המורים ומדרבנים את אנשי המקצוע להעצים את הידע הפרופסיונאלי שלהם, מתוך מאמץ מתמיד להיטיב ולהשביח את רצף שירותי החינוך ומערכי התמיכה העומדים לשירותו של כל תלמיד.

4. על תהליך גיבוש מסמך הסטנדרטים בחינוך לשוני למסגרות ח"מ

"מטרת העל של החינוך הלשוני בבית-הספר המיוחד היא לטפח ולמצות במידה המרבית את הפוטנציאל הלשוני של הילד" כאשר המורה מכוון בהוראתו לקדם כל תלמיד על רצף ציוני הדרך, אזי כל תלמיד יתקדם בדרך להשתתפותו המלאה בנכסי התרבות והשפה האורייניים.

4.1 על השינויים והתוספות במערך הסטנדרטים למסגרות ח"מ:

תאור תוכנית הפעולה הארצית להתאמת מסמכי הסטנדרטים הממלכתיים לחינוך מיוחד:

האגף לחינוך מיוחד, במסגרת אחריותו על תכנון פדגוגי, מיקד החל מחודש ספטמבר תשס"ג, את עבודתה של הוועדה הארצית לתכנון לימודים הפועלת מטעמו, בתהליך של בחינת תכניות הלימודים הרגילות בחינוך לשוני, אשר הונפקו ע"י אגפי הגיל השונים, והערכת הרלוונטיות שלהן למסגרות החינוך המיוחד.

הוועדה דנה בסוגיות ובדילמות העולות בנושא התאמת ת"ל הארצית בחינוך לשוני, למסגרות החינוך המיוחד השונות ומצאה כי, ההישגים המפורטים (הסטנדרטים), מהווים יסוד לתכנון לימודים ברמה בית ספרית, כיתתית ואישית.

במהלך חמש השנים האחרונות, עסקו חברי הוועדה, בשיתוף עם מפקחי החינוך המיוחד במחוזות וצוות מדריכים מחוזיים, בהפקת לקחים מתהליך הטמעת ת"ל בחינוך לשוני, במסגרות החינוך המיוחד. כמו-כן, עסקה הוועדה בתהליך של למידת חקר ובדיקה מעמיקה בשיתוף פעולה עם מורים וגננות מומחי תחום בשדה החינוכי, לגבי ההתאמות והשינויים שיש לבצע בעקרונות התכנית ובהישגים הנדרשים, כך שיהיו אוטנטיים ורלוונטיים לעשייה הפדגוגית הייחודית לתלמידים עם צרכים מיוחדים. ההתאמות והשינויים בתכנית המקורית, הן באוריינטציה המכוונת אל צרכיהם של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, הלומדים במסגרות של חינוך מיוחד.

המדריכות המחוזיות השותפות בוועדה, לקחו על עצמן לעורר את השיח בנושא חינוך לשוני מבוסס סטנדרטים בכל מחוז, במסגרת השתלמויות מחוזיות במרכזי הפסג"ה והדרכה בבתי הספר. בבתי הספר פעלו צוותי חשיבה לפירוט הסטנדרטים הרגילים לציוני דרך ולסטנדרטי ביצוע המתאימים לרמת התפקוד ולשלבי ההתפתחות של התלמידים המאופיינים בנכויות ולקויות מאוד מגוונות.

תכנית הפעולה של הוועדה הארצית, ממוקדת בתמיכה ובסיוע מקצועי, לצוותים החינוכיים הפועלים בשדה החינוכי :

□ לבסס את תהליך התכנון והפיתוח הפדגוגי, הכולל בין השאר, קביעת מטרות ויעדים, בחירת נושאים ותכני הוראה, ארגון הלמידה ועיצוב הסביבה החינוכית, על מסד איתן של סטנדרטים. אשר יסמנו באופן שקוף ונהיר לכל, מהם ההישגים הנדרשים, בכל אחד מרכיבי ת"ל בחינוך הלשוני, על ארבעת אופנויות השפה: האזנה ודיבור, כתיבה וקריאה וידע לשוני.

□ לבסס את תהליכי ההוראה על תהליכי הערכה חינוכית-ביצועית, בזיקה ישירה להישגים הנדרשים (ציוני הדרך וסטנדרטי הביצוע, מהווים קריטריונים להערכת הצלחה) וכן בזיקה ישירה למערך התמיכות ולהזדמנויות הלמידה שסופקו לתלמיד (כולל הקצאת זמן לתהליכי הוראה-למידה).

□ ההתאמות המוצעות בחוברת זו נעשו בראייה כלל מערכתית של החינוך מיוחד, על פני קשת השונות התפקודית של התלמידים הלומדים במערכת זו, יחד עם שונות ורב תרבותיות (ריבוד חברתי, עדתי ודתית), ועל פני רצף שכבות הגיל, מגיל 3 ועד גיל 21.

אנו מקווים כי חוברת זו, תשרת את הצוותים החינוכיים הפועלים במסגרות החינוך המיוחד, לקידום הישגיהם של התלמידים, על רצף ההישגים הנדרשים בחינוך לשוני.

נשמח לקבל תגובות, הערות והארות, הנובעות מבינת הנסיון שלכם.

כמו כולם, אבל אחרת

על הרציונאל לשינויים ולתוספות - בין ת"ל הרגילה לת"ל לחינוך מיוחד:

ת"ל בחינוך לשוני לביה"ס היסודי, מהווה "תכנית אב" עבור ת"ל לביה"ס המיוחד וכוללת בתוכה עברית - שפה, ספרות ותרבות. התכנית מהווה מעין ציר מרכזי בהוראה, ומתייחסת לשפה כאמצעי תקשורת בהקשר החברתי-תרבותי שבו חיים ופועלים דובריה. לטענתו של שימרון (1997), כושרי ההבנה וההבעה הלשוניים משמשים את הלומדים בכל תחומי הדעת הנלמדים.

מטרת התכנית לפי בלום-קולקה, גרבר, מרום ואהרוני (2003) הינה לטפח דוברים, קוראים וכותבים פעילים וביקורתיים, שיגדלו להיות אזרחים המודעים לכוחה של המילה ובני אדם הרואים בשפה אמצעי ביטוי מרכזי לזהות אישית ייחודית. התכנית מצטיינת את הנחות היסוד ומטרות בתחום החינוך הלשוני ומקנה קווי יסוד לבניית סביבה מיטבית ליישומה בהתייחסה לשלושה גורמים עיקריים: הוראה ולמידה, המורה והתלמיד.

התכנית מנהירה את ההישגים הנדרשים בחינוך הלשוני בעברית, הקובעים את התפקוד האורייני המצופה מתלמידים מסוף כיתה ב' עד סוף כיתה ו'. כל הישג מחולק לציוני דרך המתארים את התפקוד האורייני המצופה מתלמידים בשפה הכתובה והדבורה - מיומנויות, אסטרטגיות וידע-על לשוני. ההישגים הנדרשים הינם 8, והם מתייחסים ל-4 תחומי תכן עיקריים: האזנה ודיבור, תהליכי כתיבה, תהליכי קריאה, ידע לשוני.

ההישגים וציוני הדרך שלהם מהווים את התשתית האוריינית ללמידה בכל תחומי הדעת בבית הספר היסודי. תשתית זו מבטיחה כי בוגרי בית הספר היסודי ישתלבו בהצלחה בהמשך הלימודים במערכת החינוך. בתכנית מעורבות מספר מערכות שהינן: התלמידים, המורים, בית הספר והמערכת הכוללת בתוכה פיקוח הכללי מחוזי ומטה.

עיקר תפקידו של המורה הוא לתכנן, להציב מטרות וליצור חלופות דידקטיות לאור תיעוד ההתקדמות והערכתה. עליו ליצור מצבים מגוונים של יחסי גומלין בין תלמידים לבין הטקסטים. לבסוף, על המורה ליצור עם התלמידים הלך רוח רפלקטיבי וביקורתי ולתת בידם כלים לרפלקציה, להערכה עצמית ולהבנת התהליכים שהם עוברים.

תכנית החינוך הלשוני בחינוך המיוחד

יישום חינוך מבוסס סטנדרטים בחינוך המיוחד נעשה לראשונה דווקא בתחום השפה, זאת משום שהשפה מניעה את הקשר בין האדם עם עצמו ועם סביבתו, השפה הינה הבסיס להשתלבות התלמיד בעל הצרכים המיוחדים בקהילה כשווה ערך, יש להנחיל את נכסי השפה הדבורה והכתובה ורק כך ניתן יהיה להצהיר על שילוב התלמיד בקהילה (מתוך: למדע, אתר "מטר")

ת"ל האדפטיבית לחינוך מיוחד מרחיבה את המושג קריאה ומגדירה אותו ככל פעולה של קליטת מסר לשוני בעל משמעות המובע בסימנים גראפיים המוסכמים על חברי הקהילה התרבותית והפקת משמעותם. כאשר מדובר בתלמידים הסובלים מלקויות ונכויות התפתחותיות מורכבות, יש להביא להמשגה את הפעולה של זיהוי סמל כ"קריאה" לכל דבר ועניין.

על המורה המיישם את ת"ל במסגרות חנוך מיוחד, ראשית, להאמין ביכולתו של כל תלמיד ללמוד ולהתקדם. בנוסף לכך עליו להציב בפני התלמידים אתגרים ההולמים את רמתם בקריאה, בכתבה ובדיבור ולעודד התמודדות עם אתגרים אלו מבוסס סטנדרטים היינו לספק את צרכי הגדילה של כל תלמיד תוך התייחסות אליו כבוגר המשתלב באופן משמעותי בחיי הקהילה.

הסביבה החינוכית מחוייבת לספק לתלמידים, רצף של שירותי תמיכה ומיטב הזדמנויות למידה. הזדמנויות אלה מאפשרות לתלמיד לפתח אישיות אוטונומית, ידע תקשורתי וכישורי שיה. אלה מאפשרים יצירת אינטראקציות משמעותיות בין הפרט לבין הסביבה האנושית בה הוא חי. על כל מורה לאפשר לכל תלמיד לשכלל את ביצועיו, לספק לו התנסויות להביע את רעיונותיו, דעותיו ומחשבותיו, לצד רגשותיו וחששותיו. במקרים בהם התלמיד אינו דובר, כלומר, אינו מפיק תקשורת וורבלית יעילה ואפקטיבית, על כל מורה לספק לתלמיד מערכת של אמצעים ליצירת תקשורת חלופית ותומכת, אשר תאפשר לו להשתתף בחוויות הלמידה המתרחשות בסביבה החינוכית. על המורים למצוא שיטות לשימוש מושכל בערוצי קלט, עיבוד מידע, והפקת מידע (פלט) המתאימים לתחומי תפקודו החזקים והבריאים. עליהם לעקוף את תחומי התפקוד החלשים והלקויים.

התכנית לחינוך מיוחד, מתייחסת ל- 4 סטנדרטים בתחומי התוכן המרכזיים, אשר הוזכרו קודם לכן בת"ל לבית ספר הרגיל. כאשר תהליך האדפטציה מתבטא בעיקרו בציוני הדרך מפורטים יותר וכן ריבוי סטנדרטי ביצוע, יותר מאשר בתוכנית המקורית. בנוסף מכילה התכנית מגוון רחב של הזדמנויות למידה, כך לדוגמה מכיוון שתלמידים החינוך המיוחד מתקשים לרוב לרכוש את מיומנויות הקריאה בדרך הקונבנציונאלית, יש לבחור עבורם את שיטות ההוראה המיטביות לרכישת תהליכי קריאה בתוך סיטואציות יומיומיות של התלמיד, תוך הפעלת שיקולי דעת מקצועיים. כמו-כן, מכילה התכנית לחינוך מיוחד גם סטנדרטים של הערכה.

לסיכום:

1. תכניות הלימודים בחינוך לשוני, שהופקו ע"י אגפי גיל שונים, במשרד החינוך, בשיתוף עם אגף ת"ל ומומחי תחום באקדמיה, מהווים מסמכי יסוד גם עבור מערכת החינוך המיוחד, על רצף שירותי התמיכה הייחודיים לה. כל תחומי התוכן וההישגים הנדרשים בחינוך לשוני, רלוונטיים למסגרות החינוך המיוחד, ומהווים רצף לתכנון ולביצוע הוראה מבוססת הערכה. הם מהווים רף ציפיות גבוה ומאתגר עבור הצוות החינוכי, בבחינת- "סטנדרט הוא סטנדרט".

2. תהליך יישום התכנית, מאתגר מקצועית, לפיתוח מערך תמיכות מסוג התאמות ייחודיות לביצוע עקרונות התכנית ומערך ההישגים הנדרש. זאת משום, המגוון הרחב של צרכי התלמידים ומאפייני תפקודם, על רצף הגילאים הרחב, ובעיקר, בשל המחוייבות והאחריות המקצועית, לקידום באמצעות הזדמנויות למידה מיוחדות. פעמים רבות, תהליך יצירת התמיכות, היה פורץ דרך וחדשני, משום שלא יכולנו להעזר במחקר, בשל מיעוט ההתעניינות האמפירית באוכלוסיות כה מורכבות.

3. ההתאמות והשינויים המוצעים בחוברת זו, לא ישחררו את מסגרות החינוך מן הצורך, לבצע התאמות נוספות ברמת בית הספר, הכיתה והתלמיד. ההמלצות לתהליכי הוראה-למידה יפורטו בזיקה לכל אחד מארבעת ההישגים הנדרשים בחינוך הלשוני, וכן, יפורטו עקרונות הוראה ייחודיים, בזיקה לתפקוד ספציפי של לקויות ונכויות התפתחותיות של תלמידים.

4. הוועדה ממליצה בחום, לכל מסגרת חינוכית, להכיר על בורייה את התוכנית לחינוך הרגיל וכן לבחון את הנושאים והתכנים המוצעים בה, כולל פירוט ההישגים הנדרשים, כרלוונטיים לתהליכי הוראה-למידה של תלמידים עם צרכים חינוכיים מיוחדים.

5. בכל מחוז ומחוז, פועלת תכנית הדרכה והשתלמויות בחינוך לשוני. אנו ממליצים לצוותים החינוכיים להצטרף למערך ההדרכה ולהנות מן הידע ושירותי ההנחיה, המוענקים ע"י המדריכות לחינוך לשוני במחוז.

תיאור השינויים:

1. ת"ל לבית הספר היסודי, הממלכתי והממלכתי דתי, אשר הופקה ע"י האגף לחינוך יסודי בשיתוף עם האגף ת"ל, מציגה את ההישגים הנדרשים בחינוך הלשוני, הקובעים מה שתלמיד ידע ויהיה מסוגל לעשות בתחום השפה בעקבות ההתנסות ולימוד בשלבים השונים של בית הספר היסודי בלבד. התכנית מתייחסת לאוכלוסייה, אשר התפתחותה על רצף ציוני הדרך השונים הינה נורמטיבית. ציוני הדרך המתוארים בכל הישג מתייחסים לרכיבי החינוך הלשוני המוצגים בתכנית. הם מתארים את התפקוד האורייני המצופה מתלמידים בשפה הכתובה והדבורה – מיומנויות, אסטרטגיות וידע-על בשלוש תחנות: בסוף כיתה ב', בסוף כיתה ד' ובסוף כיתה ו'.

בבתי ספר לחינוך מיוחד לומדים תלמידים אשר טווח תפקודם רחב ביותר. לכן, הוספנו למערך ההישגים הנדרשים, את אותם ציוני הדרך וסטנדרטי הבצוע, המתייחסים לשלבי התפתחות ראשוניים יותר החסרים במסמך הרגיל, לגבי התפתחות הכשירות הלשונית והתקשורתית, הידע הלשוני והמיומנויות המטה-לשוניות. התכנית הרגילה, אף איננה עוסקת בראשית הקריאה ובעקרונות המנחים את רכישתה. לכן, הוספנו למערך ההישגים הנדרשים, את אותם ציוני הדרך, המפרטים את תהליך רכישת הקריאה והכתיבה.

2. מסמכי ת"ל בחינוך לשוני, הוצאו ע"י אגפי הגיל השונים. תהליך ההאחדת מערכי הסטנדרטים השונים, יצר רצף התפתחותי, התואם את תפקודי התלמידים וצרכיהם. כך, מתייחס מערך הסטנדרטים לחינוך מיוחד לקשת פיזור השונות במסגרות החינוך המיוחד מגיל 3 ועד גיל 21.

המסמך מבוסס על תהליך של סינתיזה בין 4 מסמכים:

- א. ת"ל לגן הילדים "לקראת קריאה וכתובה בגיל הרך", האגף הקדם יסודי, 2006
- ב. "הישגים בסוף כיתה א'", מסמך המנכ"לית, אוג' 2002
- ג. "ת"ל בעברית - שפה, ספרות ותרבות" כיתות ב-ו, ביה"ס היסודי, האגף לחינוך יסודי, 2003
- ד. ת"ל "עברית- חט"ב וחט"ע", הוצאת ת"ל, 2003

מינעוד תכניות הלימודים בחינוך לשוני - החל מרכישת קרוא וכתוב ועד מבחני הבגרות

3. בחינת תהליך הטמעת ת"ל מבוססות סטנדרטים בעולם, לימד אותנו, כי ת"ל המציגה מערך מצומצם של סטנדרטים, בעלת סיכוי גבוה יותר, להטמע בשדה החינוכי. אי-לכך, מזגנו את ההישגים הנדרשים לארבעה הישגים בלבד: האזנה ודיבור, כתיבה, קריאה, וידע לשוני.

ההישגים הנדרשים כפי שמוצגים בחוברת לחינוך מיוחד	ההישגים הנדרשים כפי שמוצגים בחוברת לחינוך רגיל
1. כשירות תקשורתית - האזנה ודיבור	1. האזנה ודיבור למטרות שונות
2. כתיבת טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות.	2. כתיבת טקסטים למטרות שונות ולנמענים שונים
	3. הפקת טקסטים כתובים, תקינים מבחינה לשונית והולמים מבחינה תקשורתית
3. קריאת טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות.	4. קריאת טקסטים מסוגים שונים ולמטרות שונות
	5. הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים מסוגים שונים בתחומי דעת שונים
	6. קריאה של יצירות ספרות מתקופות שונות ומסוגות שונות, התייחסות פרשנית להיבטיהן הרגשיים, הערכיים, האסתטיים והחברתיים-תרבותיים
	7. קריאת טקסטים מן המקורות היהודיים כחלק בלתי נפרד מהמורשת התרבותית היהודית ותוך עמידה על ייחודם הלשוני.
4. כשירות לשונית- ידע ומיומנויות לשוניות	8. הכרה והבנה של המערכת הלשונית - מבנים, תופעות ותהליכים בלשון.

4. הפקת מסמך מקצועי, נגיש וידידותי, אשר ישרת את הצוותים החינוכיים, וייתחס באופן אמיתי לצורכי השדה החינוכי המיוחד, המאוגר משונות תפקודית של התלמידים, דרש מאמץ נוסף. היה צורך להרחיב את מיפרט ציוני הדרך ההתפתחותיים, בהלימה, למצב ההתפתחותי והתפקודי של התלמידים, ומיפרט רחב יותר של סטנדרטי ביצוע.

5. המסמך מכיל פירוט של מערך תמיכות ייחודיות והזדמנויות למידה מיוחדות, ההולמות את צרכי התלמידים ורמות תפקודם.

- כל המורים מחוייבים לקדם כל תלמיד על רצף ההישגים הנדרשים בחינוך לשוני.
- כל המורים חושפים את תלמידיהם לנכסי שפה, ספרות ותרבות, ולכמות מיטבית של ספרי לימוד וקריאה.
- בכל ב"ס ו/ או כתה קיימת ספרייה עם ספרי קריאה ויען, עיתונים וכתבי עת, המותאמים לרמות התפקוד, העניין והגיל הכרונולוגי של התלמידים.

- בכל כיתה קיימת פינת משחקים המזמנת פעילויות אורייניות בלתי פורמאליות.
- בכל כיתה קיימת פינת האזנה המזמנת האזנה למגוון חומרים המותאמים לרמות התפקוד השונות של התלמידים
- מערכת השעות של כל כיתה מתייחסת בכל יום ללמידה בתחום החינוך הלשוני.
- כל שיעור מתוכנן בקפידה בשילוב כל אחד מארבעת ההישגים הנדרשים בחנוך לשוני
- תכנון הוראה יתייחס לכיתה ככלל (תל"כ) ולכל תלמיד בהתאם לתל"א שלו.
- כל המורים מקבלים הדרכה מעשית לגבי ארגון הכיתה ומתודולוגיית ההוראה
- המורים בשכבות השונות, מתכננים בשיתוף את הפינות ואת החומרים הניתנים לתלמידים, בגישה ספיראלית, רב שנתית.
- מורים המלמדים בכיתות חינוך מיוחד בתכנית השלוב, יתאימו את התכנים והזדמנויות הלמידה לתכנון הלימודים ולתלמידיהם.

6. המסמך מכיל סטנדרטים של הערכה חינוכית: הנחיות לגבי תהליכים וכלים :

- ההערכה הינה חלק בלתי נפרד מתרבות ההוראה, נערכת בגישה חינוכית, הומניסטית ובלתי מתייגת, הינה דינאמית ומלווה את תהליכי ההוראה בהתמדה, עוקבת ומתעדת את התקדמותו של כל תלמיד בזיקה למאמצי ההוראה ולהזדמנויות הלמידה שסופקו לו.
- ההערכה מתבצעת בארבע רמות מקבילות: ברמה המערכתית-ארצית- דו"ח מצ"ב ושאלון ארצי.
 - ברמה הבית ספרית - מיפוי הישגים ולקחים כל רבעון
 - ברמה הכיתתית והפרטנית - תיעוד דינאמי (פורטפוליו)
- ההערכה תלויה קריטריון ולא נורמה: הישגיו של כל תלמיד יושוו לקריטריון (על רצף ציוני הדרך וסטנדרטי הביצוע) ולא בהשוואה לרמת התלמידים האחרים בכיתה.
- הערכה בהלימה להישגים הנדרשים באותו תחום תוכן בחינוך הרגיל.
- הערכה מספקת הבנה למורה, לתלמיד ולהוריו, על התקדמותו על פני הרצף, ותאור נקודות לחיזוק והמשך מאמצי ההוראה לקידומו. תהליך ההערכה מקדם את תובנות המורה, התלמיד והוריו, מהן הפעולות הבאות, הנדרשות להמשך קידומו.
- מסגרת ההערכה מאפשרת לכל תלמיד, את מיטב התנאים להוכיח את התקדמותו והשיפור רמת ביצועיו והישגיו.
- תהליך הערכה – מנוף לעוצמה מקצועית ואפקטיביות ההוראה
- תהליך הערכה מלווה בתהליכי תיעוד- מעקב אחר התקדמותו של כל תלמיד
- תוצאות הערכה שקופות – למנהל, למפקח למדריך, לתלמיד ולהוריו
- הערכת הישגים - של התלמיד ולא של המורה (במסגרות מורכבות - מוערכים מאמצי ההוראה)
- ההורים והתלמיד שותפים מלאים למידע אודות התקדמותו של התלמיד על פני רצף סטנדרטי הביצוע.

לסיכום: השינויים והתוספות לת"ל בחינוך הרגיל

<p>פרק א': מרכזיות העיסוק בחינוך לשוני במסגרות חנוך מיוחד</p> <p>המושג "חינוך לשוני" הורחב להיבט הרחב המתייחס ל-4 אומנויות השפה ובשני נדבכי תכן:</p> <p>א. טיפוח כישורי השפה הדבורה: כשירות תקשורתית ולשונית.</p> <p>ב. טיפוח כישורי השפה הכתובה (אוריינות): כתיבה וקריאה</p> <p>טיפוח כל מרכיבי החינוך הלשוני, ייעשה מתוך כיבוד המציאות הרב לשונית והרב תרבותית של החברה הישראלית, מתוך כיבוד השונות והרבגוניות של הפרטים בחברה ותוך הדגשת חשיבותה של השפה העברית התקנית לתלמידים עם לקויות ונכויות התפתחותיות מורכבות.</p>	
<p>הנחות היסוד של התכנית</p>	
<p>השפה על כל היבטיה הינה תהליך התפתחותי – דינאמי, המבוסס על שלבים ברצף התפתחותי.</p>	<p>הנחות על אופי השפה (ע"מ 9 בחוברת הכתומה)</p>
<ul style="list-style-type: none"> במקרים רבים, רכישת השפה אצל ילדים בחינוך המיוחד היא מעוכבת ואינה נרכשת מאליה, לכן מצריכה התערבות והוראה ישירה, המלווה בעוצמות תמיכה ותיווך גבוהות. השאיפה להעצים את הידע הלשוני של כל תלמיד, מרמת הידע האקטואלית אל הפוטנציאל הגבוה של גילו הכרונולוגי. רמת הידע והביצוע האקטואלי של ההתפתחות הלשונית, בקרב אוכלוסיות תל' בח"מ, אינם נרכשים באופן ספונטאני, אלא, הם פרי מערך תמיכות, תווך ומאמצי הוראה ישירים. 	<p>הנחות על ההתפתחות הלשונית של ילדים (ע"מ 10)</p>
<ul style="list-style-type: none"> חשיבות רבה נודעת לרקע ממנו מגיעים התלמידים ולבסיס הכשירויות והיכולות הטבעיות שלהם. גיוס ההורים לשותפות מקדמת הישגים בחינוך לשוני הינה חיונית, בשל "אפקט פיגמליון", חסר מודעות להשתנות בעקבות חשיפה ותיווך לנכסי שפה ותרבות. הסביבה החינוכית המאתגרת וחושפת את התלמיד לנכסי שפה ותרבות, מעניקה לתלמיד "חלון הזדמנויות" להצטרף ללמידה משמעותית בנושאים המכשירים את התלמיד בתפקודו בחייו מחוץ לכותלי בית-הספר, כגון: אוריינות מדעית, מתמטית ועוד. 	<p>הנחות על החינוך הלשוני בבית הספר המיוחד (ע"מ 10)</p>
<ul style="list-style-type: none"> מטרת העל של החינוך הלשוני בבית-הספר המיוחד היא לטפח ככל האפשר כל תלמיד, כשותף לנכסי השפה והתרבות האורייניים. לזמן לתלמיד הזדמנויות להתנסות אוטנטית בשפה בדרכים שונות (דבורה/כתובה/תת"ח) ובכלים שונים, לצורכי תפקודם בחברה בחיי היומיום (שימוש תקשורת-חברתי-פונקציונאלי בשפה), לצורך ביטוי צרכיהם הייחודיים. לצורך ניהול עצמי וויסות רגשי, ירכשו כלים שפתיים לשם התמודדות עם קשיים אישיים העולים מתוך מאפייני חריגותם. 	<p>מטרות החינוך הלשוני (ע"מ 11)</p>

פרק ב: סביבה לימודית מיטבית לטיפוח החינוך הלשוני	
<ul style="list-style-type: none"> • יש להקפיד על למידה שבה מתקיימת זיקה בין החינוך הלשוני לבין מעגלי החיים השונים הסובבים את הילד. בתוך כך יש לתמוך בילד ולכוון אותו להעברת המידע הנרכש בביה"ס למצבים ולזירות חיים רחבות יותר. על כן יש לקיים בביה"ס הוראה מתווכת בין-תחומית, המעודדת העברה כזו. 	עקרונות להפעלת סביבה לימודית מיטבית (ע"מ 13)
<ul style="list-style-type: none"> • למורים בחינוך המיוחד תפקיד בולט ורב עוצמה במידת הכוונת תהליכי הלמידה השונים של תלמידיהם. אי לכך עליהם לעקוב בהתמדה אחר פעילות התלמידים, לדעת להתאים את מידת התמיכה הנדרשת (הפיגומים) ועוצמתה, לשם הבניית תהליכי למידה אפקטיביים בקרב התלמידים: <ul style="list-style-type: none"> א. בשלבי החשיבה השונים (קלט= סיפוק גירויים מתאימים ומעוררים ללמידה, עיבוד= התמודדות עם תהליכי חשיבה לקויים באמצעות טיפול ואכיפה, פלט= הפקת תוצרי למידה נדרשים). ב. שילוב התחומים השונים - מוטורי, סנסורי, פיזיולוגי, חושי, רגשי, קוגניטיבי בכל תהליך למידה באופן ממוקד או משולב על פי מאפייני התלמיד. • תפיסת תפקיד המורכבת באחריות ומחוייבות להתקדמות כל תלמיד, הינה בראש מעייניהם של המורים בח"מ. השונות התפקודית, הינה אתגר מקצועי מקדם יצירתיות. זו מניעה את המורים להפעלת ידע, מיומנויות והתנסות בלתי פוסקת, להבאת התלמיד לרמות הביצוע המיטביות והגבוהות ביותר שיש באפשרותו, תוך הנגשת הזדמנוות הלמידה לשם מיצוי הפוטנציאל הגלום בו, באמצעות התבססות על נקודות החוזק ותוך טיפול בנקודות החולשה ואכיפתן. 	תפקיד המורים (ע"מ 14)
<ul style="list-style-type: none"> • להשתתף בתהליך תכנון הלמידה, ולהצטרף למעגל הלמידה המשמעותית המתחולל בכתה. להתנהג על-פי אמות מידה מקובלות של תלמיד בכיתה (להיכנס לכיתה, לבצע משימות, לשהות בכיתה, לייצג את עצמו, להכיר את התוכנית האישית שלו ולפעול על פיה וכיו"ב...). 	אחריות התלמידים (ע"מ 14)
<ul style="list-style-type: none"> • מערך תמיכות מסוג התאמות, שינויים וחלופות לת"ל הארצית, כגון: <ul style="list-style-type: none"> א. תקשורת תומכת וחליפית: שימוש באמצעים חלופיים לתלמידים חסרי שפה דבורה וכתובה, לשם סיפוק כל הצרכים האורייניים הלשוניים בביה"ס ובחברה. ב. פעילויות למידה ומשימותיה, וכן, אמצעי ההוראה-למידה, רלוונטיות ואקולוגיות, קשורות לצרכים פונקציונאליים בחיים בבחינת: " מן הטקסט - לחיים ומן החיים- לטקסט". 	תחומי הפעילות של החינוך הלשוני (ע"מ 15)